

Kliimaministri käskkirja „Toetuse andmise tingimuste kehtestamine ning 2022–2029 tegevuskava ja eelarve kinnitamine pärandniitude taastamiseks“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Eelnõukohane käskkirja kehtestatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse (edaspidi *ÜSS*) § 10 lõike 2 alusel. Käskkirjaga reguleeritakse „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027“ (edaspidi ka *rakenduskava*) poliitikaeesmärgi nr 2 „Rohelisem Eesti“ erieesmärgi nr 4 „Kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise“ toetuse andmise tingimusi pärandniitude taastamiseks.

Eelnõu ja selle seletuskirja koostasid Kliimaministeeriumi looduskaitse osakonna nõunikud Kadri Möller (e-post kadri.moller@kliimaministeerium.ee, tel 626 2876) ja Eleri Pulk (e-post eleri.pulk@kliimaministeerium.ee, tel 626 2872), eelarve- ja strateegiaosakonna peaspetsialist Eerika Purgel (e-post eerika.purgel@kliimaministeerium.ee, tel 626 0709) ja SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse riskiosakonna jurist Jaanika Vilde (e-post jaanika.vilde@kik.ee, tel 627 4117). Riigiabi reeglite kohase vastavusanalüüsi ja ekspertiisi tegi SA Keskkonnainvesteeringute Keskus. Käskkirja eelnõu juriidilise ekspertiisi teostas Kliimaministeeriumi õigusosakonna jurist Rene Lauk (e-post rene.lauk@kliimaministeerium.ee, tel 626 2948).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kolmest punktist, millega reguleeritakse toetuse andmist pärandniitude taastamiseks. Esimese punktiga kinnitatakse toetuse andmise tingimused ja kord (lisa 1), teise punktiga kinnitatakse tegevuskava ja eelarve aastateks 2023–2029 (lisa 2) ja kolmanda punktiga volitatakse Keskkonnaamet (edaspidi *KeA*) projekti elluvijaks.

Käskkirja punktiga 1 kehtestatakse toetuse andmise tingimused (lisa 1).

Käskkirja lisa 1 punktiga 1 sätestatakse reguleeritav valdkond, mille raames toetust antakse.

Käskkirjaga reguleeritakse „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027“ poliitikaeesmärgi nr 2 „Rohelisem Eesti“ erieesmärgi nr 4 „Kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise“ toetuse andmise tingimusi elupaikade taastamiseks kliimamuutustega kohanemise valmisoleku suurendamiseks.

Toetust eraldatakse programmi „Keskkonnakaitse ja -kasutus“ meetme „Eluslooduse kaitse ja kasutus“ tegevuse „Elurikkuse kaitse tagamine“ (eelnevalt „Liikide ja elupaikade soodsa seisundi ning maastike mitmekesisuse tagamine“) tulemuste saavutamiseks. Toetus kajastatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide meetme nimekirjas meetmes „Eluslooduse kaitse ja kasutus“, number 21.2.3.2, „Elupaikade taastamine kliimamuutustega kohanemise valmisoleku suurendamiseks“. Sekkumise number on 21.2.3.21.

Toetatavate tegevuste valikul lähtutakse ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava seirekomisjonis kinnitatud läbivatest valikukriteeriumidest ja -metoodikast. Toetatavate tegevuste valimiseks kasutatavad valikukriteeriumid ja metoodikad vastavad Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruse nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused“ (edaspidi *ühendmäärus*) §-le 7.

Käskkirja lisa 1 punktiga 2 sätestatakse toetuse andmise eesmärgid. Toetuse andmise eesmärk on loodusdirektiivi märgade elupaikade taastamine kliimamuutustega kohanemise valmisoleku suurendamiseks.

Toetuse andmise tingimuste koostamisel on rakendatud Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seirekomisjoni kinnitatud valikukriteeriume ning tehtud asjakohased analüüsid. Toetatavad tegevused on vastavuses perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskava seirekomisjonis kinnitatud vastavus- ja valikukriteeriumidega.

Projekti kooskõla valdkondlike arengukavadega, mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele.

Projektis seatud toetuse andmise eesmärgid on kooskõlas valdkondliku arengukavaga (keskkonnavaldkonna arengukava (KEVAD) eelnõu elurikkus ja maastikud ning looduskaitse tegevussuuna panustamisel looduskaitse poliitika korraldamiseks) ja tegevustel on positiivne mõju rakenduskava eesmärgile ja toetusmeetme eesmärkide saavutamisele.

Kriteeriumi täitmiseks on toetatavad tegevused sätestatud selliselt, et need panustavad otseselt meetme eesmärkide täitmisse. Abikõlblikud kulud on esmajärgus piiratud nõudega, et juhul kui projekti raames tehakse kulusid, mis ei ole rakenduskavas seatud eesmärgi saavutamiseks vajalikud, ei loeta neid kulusid abikõlblikuks. Projekti tulemuste kestlikkuse tagamise eest vastutab Keskkonnaamet riigieelarveliste või muude fondide vahenditega. Projekt panustab otseselt rakenduskava väljund- ja tulemusnäitajasse.

Projekti põhjendus

Märgade elupaikade taastamine on oluline, et suurendada valmisolekut kliimamuutustega kohanemiseks. Sekkumised põhinevad Läänemere strateegial, „Kliimamuutustega kohanemise arengukaval aastani 2030“, Natura 2000 prioriteetsete tegevuste tegevuskaval (PAF) aastateks 2021–2027 ja ELi elurikkuse strateegial aastani 2030: toome looduse oma ellu tagasi.

Vaatamata senistele ELi ja rahvusvahelistele jõupingutustele jätkub elurikkuse vähenemine ja ökosüsteemide seisundi halvenemine murettekitava kiirusega, kahjustades inimesi, majandust ja kliimat. Sellele viitavad nii valitsustevahelise kliimamuutuste paneeli (IPCC) kui ka valitsustevahelise bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemiteenuste teaduspoliitika platvormi (IBPES) aruanded. Terved ökosüsteemid pakuvad toiduga kindlustatust, puhast vett, seovad ja salvestavad süsinikku ja pakuvad kaitset kliimamuutustest põhjustatud looduskatastroofide eest, mis on vajalikud inimkonna pikaajalise ellujäämise, heaolu ja julgeoleku tagamiseks.

IPCC 2022. aasta aruanne rõhutas eelkõige, et maailmal ja Euroopal on elamisväärse tuleviku kindlustamiseks ees lühike ja kiiresti sulguv ajaaken, kuna äärmuslike ilmastiku- ja kliimaolude sagenemine on toonud kaasa pöördumatuid tagajärgi ning looduslikud süsteemid ja inimühiskond on tõrjutud kaugemale oma võimest kohaneda. Kliimamuutuste mõju leevendamiseks tuleb rakendada meetmeid degradeerunud ökosüsteemide taastamiseks, eelkõige taastades degradeerunud märgalad ja jõed, metsa- ja põllumajandusökosüsteemid.

ELi elurikkuse strateegia alusel peavad liikmesriigid tagama, et ühegi ELis kaitstava elupaiga ega liigi seisund ei halveneks aastaks 2030 võrreldes 2019. a Euroopa Komisjonile esitatud Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta artikli 17 ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta artikli 12 aruannetega. Lisaks peavad liikmesriigid tagama, et vähemalt 30% liikidest ja elupaikadest, mille seisund ei ole praegu soodne, on 2030. aastaks soodsa seisundiga või näitab seisund selget positiivset trendi. Euroopa Komisjoni ettepaneku „Looduse

taastamise määrus“¹ alusel peavad liikmesriigid taastamismeetmed rakendama 30%-l elupaikadest, mille seisund ei ole hea, aastaks 2030, 60%-l aastaks 2040 ja 90%-l aastaks 2050, et saavutada ELi loodusdirektiivi eesmärk – tagada ELis kaitstavate liikide ja elupaikade soodne seisund. Euroopa Komisjonile 2019. a esitatud aruande alusel peab Eestis aastaks 2030 olema taastamismeetmed ellu viidud 5450 hektaril märgadel pärandniitudel (lamminiidud, rannaniidud, soostunud niidud, niiskuslembesed kõrgrohustud, sinihelmikakooslused). Selle käskkirja alusel viiakse taastamismeetmed ellu 2000 hektaril nimetatud elupaikadel.

Projekti sekkumisloogika on arusaadav, mõjus – projektis ettenähtud tegevused võimaldavad saavutada projekti eesmärgid ning planeeritud väljundid ja tulemused parimal moel. Nende sidusus eesmärkidega ning mõjus on arusaadavad. Tegevuste ajakava on realistlik, arvestab mh tegevuste omavahelisi seoseid ja ajalist järgnevust.

Projekti kuluefektiivsus

Projekti koostamisel on arvestatud projekti kulude vajalikkust ja mõistlikkust ning seda analüüsitakse enne, kui projekti elluviija lisab projekti detailsemad tegevused eelarvesse. Selle nõude täitmist hinnatakse täiendavalt, tehes vajaduse korral ka uuringud või analüüsid. Projekti järel tagavad toetuse abil taastatud ala sihtotstarbelise kasutamise ja säilimise elluviija. KeA võtab maaomanikelt kirjaliku nõusoleku, et KeA võib nende maal olevat pärandniitu taastada, samuti sõlmitakse kirjalik kokkulepe edasiseks hooldamiseks. KeA korraldab taastamiseks hanke, kusjuures maaomanik võib ise esitada pakkumise. Looduskaitseaduse § 17 lõige 8 sätestab, kui kinnisasja valdaja ei nõustu kaitse-eeskirjaga või kaitsekorralduskavaga määratud vajalikku tööd tegema või ei jõua tööde tegemise osas kaitstava loodusobjekti valitsejaga kokkuleppele, ei ole tal õigust takistada kaitstava loodusobjekti valitsejal seda tööd korraldamast. Sama paragrahvi lõike 9 alusel korraldab vajalikke töid kaitse-eeskirjaga määratud ulatuses kaitstava loodusobjekti valitseja ehk KeA riigi kulul. Kuna tegemist on looduskaitseaduse alusel kaitstava maaga, on kaitseala valitsejal kohustus kaitse-eesmärkide saavutamiseks. KeA ei plaani hooldada kolmandate isikute maad, need kohustused jäävad maaomanikele või hooldajale. Hooldamiseks on võimalik taotleda PRIA-lt pärandniidu hooldamise toetust². Projekti eelarve on koostatud tuginedes varasematele sarnaste tegevuste maksumusele ja tegelikele kuludele, seatud eesmärgid arvestavad pärandniitude tegevuskavas olevate eesmärkidega, mis omakorda põhinevad direktiivi 92/43/EMÜ eesmärkidel. Täpsem eelarve vajadus selgub projekti elluviimisel ning eelarve kasutamise kuluefektiivselt ja põhjendatud kulutuste osas kinnitab projekti juhtühm.

Elluviija suutlikkus projekti ellu viia

Elluviijaks volitatakse Keskkonnaamet, kelle tegevusala põhimääruse järgi on loodusobjektide kaitse rakendamine. Projektiga lisanduvate ülesannete efektiivseks elluviimiseks palgatakse projektijuht või korraldatakse ja jagatakse olemasolevate spetsialistide töö ümber selliselt, et osaliselt hakatakse põhitöö kõrvalt panustama ka projekti juhtimisse. Täpsem eelarve vajadus selgub projekti elluviimisel ning eelarve kasutamise kuluefektiivselt ja põhjendatud kulutuste osas kinnitab projekti juhtühm.

Projekti kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega

Punktides 2.2 ja 2.3 kirjeldatakse Eesti 2035 sihti ja mõõdikuid, millesse käesoleva käskkirja punkt 3.1 kirjeldatud toetatav tegevus panustab.

Toetatavad tegevused peavad panustama „Eesti 2035“ sihti „Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond“.

¹ https://environment.ec.europa.eu/publications/nature-restoration-law_en

² <https://www.riigiteataja.ee/akt/105052023012>

Elukeskkond on kvaliteetne ja seda planeeritakse pärandit ja looduse elurikkust hoidvalt. Inimesed on ruumiteadlikud ning ruumiotsused parandavad nende ühistegevuse ja osaluse võimalusi.

Võrdsete võimaluste tagamisele käesoleva käskkirja tegevustega eraldi mõju ei avaldata. Mõjutatakse eluslooduse säilimist, mis kaudselt aitab kõigi ühiskonnagruppide heaolu saavutamisele kaasa.

Soolise võrdõiguslikkuse teemal eraldi tegevusi ei toetata, sest panustatakse üldise eluslooduse säilimise toetamiseks rakendatavatele tegevustele.

Ligipääsetavuse tagamiseks eraldi tegevusi ei toetata, sest panustatakse üldise eluslooduse säilimise toetamiseks rakendatavatele tegevustele.

Regionaalarengu toetamiseks ei ole toetusmeede eraldi suunatud, sest panustatakse üldise eluslooduse säilimise toetamiseks rakendatavatele tegevustele. Seoses sellega ei ole võimalik eraldi tagada regionaalset tasakaalustatust (piirkondlike lõhede vähenemist ja teenuste ühtlasemat kättesaadavust) ning ei ole võimalik eraldi arvestada KOVide haldus- ja arendusvõimekuse ning autonoomia tõstmisega.

Keskkond ja kliima on olulise tähtsusega, sest toetatavad tegevused mõjutavad positiivselt looduskeskkonda, sh õhku, vett, pinnast, taimestikku ja loomastikku ning seda hinnatakse näitajaga: „Keskkonnatrendide indeks“, enim panustakse keskkonnatrendide indeksi alamnäitajatesse "15.5. Soodsas seisundis loodusdirektiivi elupaigatüüpide osatähtsus, %" ja "15.6. Soodsas seisundis loodusdirektiivi liikide osatähtsus, %".

Toetatav tegevus panustab „Eesti 2035“ sihti „Elukeskkond on kvaliteetne, seda planeeritakse pärandit ja looduse elurikkust hoidvalt“. Elukeskkond on turvaline ning avaliku ruumi planeerimisel eelistatakse ohutut ja turvalist ning tervist toetavat käitumist soodustavaid lahendusi, mis tagavad igaühele nii vaimse, füüsilise kui ka digiruumi ligipääsetavuse ja mugavuse. Turvaline elukeskkond luuakse igaühe koostöös. Elukeskkonna uuendamine, kvaliteetse ruumi aluspõhimõtted, jäätmemajandus, ühisveevärk, maavarad. Mõõdikuna kasutatakse keskkonnatrendide indeksit. Info sihi ja näitaja kohta kantakse SFOSi.

Tööde elluviimine arvestab kvaliteetse ruumi aluspõhimõtetega, sh looduse pakutavate hüvede väärtustamine; igaühe loodushoiu põhimõtete juurutamine; elukeskkonna ressursitõhususe suurendamine; looduskeskkonna kvaliteedi parandamine ja elurikkuse säilitamine ning suurendamine, sh elupaikade taastamine ja liikide seisundi parandamine ja selleks vajalikud investeeringud.

Meede edendab piirkondade arengueelduste maksimaalset ärakasutamist, taastades piirkondades kaitstavaid elupaiku. Investeeringute elluviimisel arvestatakse piirkondlike kaitsekorralduskavade ja tegevuskavadega.

Kaitstavate elupaikade taastamine panustab otseselt liikide seisundi parandamisse.

Sekkumiste otseseks sihtrühmaks on liikide ja elupaikade kõrval, mille seisundi parandamisele meetmed on suunatud, kohalikud elanikud ning turistid ja teised kaitsealade külastajad. Meetmete laiendamaks kasusaajaks on kogu elanikkond tänu looduse pakutavate ökosüsteemiteenuste paremale kvaliteedile ja rohevõrgustiku paremale sidususele.

Toetuse eraldamine ei lähe vastuollu ELi põhiõiguste harta nõuetega, sest elukeskkonda parandavad tegevused on vajalikud kõigile.

Käskkirja lisa punktiga 3 sätestatakse toetatavad tegevused.

Toetatavaks tegevuseks on märgade pärandniitude (rannaniidud – 1630, sinihelmika-kooslused – 6410, niiskuslembesed kõrgrohustud – 6430, lamminiidud – 6450, ja soostunud niidud – 7230) taastamine. Tegevuse käigus taastatakse kaitstavaid elupaigatüüpe ja kaitstavate liikide elupaiku looduskaitsealade alusel kinnitatud alapõhiste kaitsekorralduskavade või elupaiga- või liigi tegevuskavade alusel. Taastamistegevusteks on näiteks pilliroo ja puittaimestiku eemaldamine, kändude ja tüügaste freesimine, mätaste purustamine.

Tegevust ei toetata Riigimetsa Majandamise Keskuse (edaspidi RMK) hallataval riigimaal, välja juhul, kui RMK hallatav riigimaa moodustab osa tervikalast, mis on üle külgnevate katastriüksuste piiride ulatuv terviklik taastamisala, mille kasutusõigust omab sama isik.

Toetatavad tegevused on kooskõlas „ei kahjusta oluliselt“ põhimõtetega.

Toetatavad tegevused on kooskõlas „ei kahjusta oluliselt“ põhimõttega, mille kohaselt ei tekitata Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2020/852, millega kehtestatakse kestlike investeeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088 (ELT L 198, 22.06.2020, lk 13–43), artiklis 17 nimetatud olulist kahju.

Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava DNSH analüüsi tegi Rahandusministeeriumi tellimusel Hendrikson & Ko. Analüüs tõi välja, et rakenduskavas planeeritud meetmed on kooskõlas DNSH printsiibiga. Põhimõtet „ei kahjusta oluliselt“ tuleb tõlgendada taksonoomiamääruse (2020/852) artikli 17 tähenduses. Selles artiklis on määratletud, mida tähendab „oluline kahju“ taksonoomiamäärusega hõlmatud kuue keskkonnamärgi saavutamisele.

Käesoleva meetme mõju keskkonnamärgidele:

1. Kas tegevus kahjustab oluliselt kliimamuutuste leevendamist, põhjustades olulist kasvuhoonegaaside heidet?

Ei kahjusta. CO₂ sidumine märgalade taastamise kaudu leevendab kliimamuutusi. Meede panustab otseselt kliimamuutuste leevendamisse – märgalad seovad süsinikku. Meede ei tekita eeldatavalt kahju hinnatavale eesmärgile. Tegemist on keskkonnamärgide saavutamiseks antava toetusega.

2. Kas tegevus kahjustab oluliselt kliimamuutustega kohanemist, põhjustades praeguse kliima ja eeldatava tulevase kliima kahjuliku mõju suurenemist tegevusele endale või inimestele, loodusele või varadele?

Ei kahjusta. Meede panustab otseselt kliimamuutustega kohanemisse. Heas seisundis määrjad pärandniidud toetavad ökosüsteemi ja on kliimamuutuste ajal vastupidavamad, mis on vajalik ühiskonna toiminguteks.

3. Kas tegevus kahjustab oluliselt vee- ja mereressursside kestlikku kasutamist ja kaitset, kahjustades veekogude, sealhulgas pinna- ja põhjavee head seisundit või head ökoloogilist potentsiaali või mereala head keskkonnaseisundit?

Ei kahjusta. Meede panustab otseselt kliimamuutustega kohanemisse. Heas seisundis määrjad pärandniidud toetavad ökosüsteemi ja on kliimamuutuste ajal vastupidavamad, mis on vajalik ühiskonna toiminguteks.

4. Kas tegevus kahjustab oluliselt ringmajandust (sh jäätmetekke vältimist ja jäätmete ringlussevõttu), põhjustades olulist ebatõhusust materjalide kasutamisel või loodusvarade otsesel või kaudsel kasutamisel, või suurendab oluliselt jäätmete teket, põletamist või kõrvaldamist, või kui jäätmete pikaajaline kõrvaldamine võib oluliselt ja pikaajaliselt kahjustada keskkonda?

Ei kahjusta. Tegevusega ei põhjustata ebatõhusat materjalide kasutust, ei suurendata jäätmete teket, põletamist ega kõrvaldamist. Meede ei ole otseselt seotud ringmajandusega.

5. Kas tegevus kahjustab oluliselt saastuse vältimist ja tõrjet, suurendades märkimisväärselt saasteainete heidet õhku, vette või pinnasesse?

Ei kahjusta. Tegevus ei põhjusta saastuse teket.

6. Kas tegevus kahjustab oluliselt elurikkuse ja ökosüsteemide kaitset ja taastamist, kahjustades märkimisväärselt ökosüsteemide head seisundit ja vastupidavust või kahjustades elupaikade ja liikide, sealhulgas liidu tähtsusega liikide kaitsestaatust?

Ei kahjusta. Tegevuse eesmärk on elurikkuse seisundi parandamine, kaitstes ökosüsteeme. Meede panustab otseselt bioloogilise mitmekesisuse ning ökosüsteemide kaitsele ja taastamisele – kaitstakse ning taastatakse märgalasid ja seotud ökosüsteeme ning vähendatakse reostust.

Eespool toodud analüüsi tulemusena kinnitatakse, et toetatavad tegevused on kooskõlas „ei kahjusta oluliselt“ põhimõtetega.

Riigiabi

Antav toetus ei ole riigiabi konkurentsiseaduse ja ELTL artikli 107 tähenduses. Abi alusel tehtavad investeeringud ei loo valikulisi eeliseid ettevõtjatele. Seega riigiabi küsimusi käesolevas käskkirjas eraldi käsitlema ei pea.

EL toimumise lepingu artikli 107 lõikes 1 on riigiabi määratletud kui igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikidevahelist kaubandust. Sellest tulenevalt loetakse, et riigiabi eelduseks on vähemalt nelja kriteeriumi kumuleeriv esinemine:

- a) Abi andmine avalikest vahenditest;
- b) Abi valikuline iseloom (suunatud teatud ettevõtjatele);
- c) Eelise andmine;
- d) Liikmesriikide vahelise kaubanduse kahjustamine.

Euroopa Komisjoni riigiabi mõiste teatise (2016/C 262/01; ELT C 262, 19.7.2016, lk 1–50) on selle määratluse elemente täpsemalt selgitatud. Mh märgitakse selle p-s 6, et riigiabi eeskirju kohaldatakse üldjuhul vaid siis, kus abisaaja on ettevõtja ning täpsustatakse, et Euroopa Kohus on määratlenud ettevõtjaid sõltumata nende õiguslikust seisundist ja nende rahastamise viisist järjekindlalt majandustegevusega tegelevate üksustena.

Kliimaministri käskkirja „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027“ (edaspidi rakenduskava) poliitikaeesmärgi nr 2 „Rohelisem Eesti“ erieesmärgi nr 4 „Kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise“ elupaikade taastamiseks kliimamuutustega kohanemise valmisoleku suurendamiseks lisas 1 on toodud TAT eelnõu. TAT eelnõu alapunkt 2.1. kohaselt on toetuse andmise eesmärk Euroopa Liidu loodusdirektiivi märgade elupaikade taastamine kliimamuutustega kohanemise valmisoleku suurendamiseks. Alapunkt 3.1. kohaselt on toetatavad tegevused 1) märgade pärandniitude rannaniidud (1630), sinihelmikakooslused (6410), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), ja soostunud niidud (7230) taastamine. Tegevuse käigus taastatakse kaitstavaid elupaigatüüpe ja kaitstavate liikide elupaiku (edaspidi koos kaitstavad elupaigad) kaitsekorralduskavade ja tegevuskavade alusel. Punkti 5 kohaselt on tegevuste elluviijaks Keskkonnaamet.

Riigiabi tegevuste elluviijale

Tegevuste elluviijaks on Keskkonnaamet. Tegemist on riigiasutusega. Keskkonnaministri 30.09.2020 määrus nr 47 „Keskkonnaameti põhimäärus“ § 7 lg 1 p 4 sätestab, et Keskkonnaameti valitseb kaitstavaid loodusobjekte, planeerib ja rakendab loodusobjektide kaitset ning hindab kaitse tulemuslikkust. Käesoleva määruse kohane kaitsealuste liikide elupaikade taastamine kaitsekorralduskavade ja tegevuskavade alusel on seega Keskkonnaameti põhimääruse järgne avalik ülesanne. Seetõttu ei ole tegemist majandustegevusega ning tegemist ei ole riigiabiga tegevuste elluviijale.

Riigiabi andmine lõppkasusaajatele.

Kuna kaitstavate elupaikade taastamine võib toimuda mh ka ettevõtjatele kuuluvatel maadel, tuleb vaadelda, kas abi puhul saaks olla tegemist riigiabiga lõppkasusaajatele. Eelkõige tuleb siin esitada küsimus, kas abi saamine võib anda ettevõtjale majandustegevuses eelise ning kas abil võib olla mõju liikmesriikide vahelisele kaubandusele. Olemasolevale informatsioonile tuginedes tuleb asuda seisukohale, et nii see pole. Tuginedes TAT eelnõu tegevuste kirjeldusele, ei nähtu, kuidas rahastatavad taastamistööd saaks ettevõtjatele anda eelise majandustegevuses. Märgade elupaikade taastamine kõnealusel viisil ei soodusta alal toimuvaid võimalikke põllumajanduslikke tegevusi (tulenevalt looduskaitsealastest piirangutest võimalik eelkõige karjatamine). Rahastatavad tegevused mõjutavad positiivselt kaitstavate elupaikade seisundit, kuid tingimused alade kasutamiseks karjamaana tänu tegevustele sisuliselt ei parane. Kuna tegevused ei too kaasa majanduslikku eelist põllumajandusettevõtetele, ei mõjuta nende rahastamine ka liikmesriikide vahelist kaubandust. Samale järeldusele tuleb asuda võimaliku mõju osas turismiettevõtetele. Rahastatavad märgade elupaikade taastamistööd ei saa tuua kaasa mingit valikulise eelise andmist mingitele konkreetsetele turismiettevõtetele. Ei ole tuvastatav, et taastamistöde läbiviimine annaks selles osas mingi soodustuse.

Kokkuvõttes saab välistada, et meetmes esitatakse abitaotlusi, mille puhul on kõik EL toimimise lepingu art 107 lg 1 kriteeriumid täidetud. Eeltoodud kriteeriumeid c) ja d) käesolev abi andmine ei täida. Sellest tulenevalt ei ole ka TAT eelnõud vajalik riigiabiga seotud nõudeid käsitleda.

Käskkirja lisa 1 punktiga 4 sätestatakse toetatavate tegevuste elluviimisega saavutatavad tulemused. Meetme tegevuste tulemusena on tagatud hea seisundi saavutamise eeldused, mis panustavad rakenduskava väljund- ja tulemusnäitajasse.

„Eesti 2035“ sihtide näitajad keskkonnatrendi indeksi alusel (nt soodsas seisundis loodusdirektiivi elupaigatüüpide osatähtsus ja soodsas seisundis loodusdirektiivi liikide osatähtsus) sisestab projekti juurde rakendusüksus. Andmed tulevad projekti juhtrühmast, andmed esitab ja seisundi hinnangu annab Kliimaministeerium.

Käskkirja lisa punktiga 5 sätestatakse projekti elluviimise korraldajad. Rakendusasutus on Kliimaministeerium ja rakendusüksus on Sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus (edaspidi *KIK*). Tegevuste elluviijaks volitatakse Keskkonnaamet.

Käskkirja lisa 1 punktiga 6 sätestatakse projekti juhtrühma töö korraldamise detailid.

Juhtrühm otsustab konsensuslikult, millised objektid ja kui suures mahus korda tehakse, arvestades kuluefektiivsust ja abikõlblike kulude võimalikkust ning projekti eesmärgi. Kui juhtrühm ei jõua konsensusele, langetab otsuse Kliimaministeerium. Käskkirjaga kehtestatud eelarve piires võib juhtrühm eelarve jagunemist projektis seatud eesmärgi saavutamiseks muuta.

Kogu projekti vältel arvestatakse muuhulgas, et:

1. Toetatavad tegevused on koosõlas põhimõttega „ei kahjusta oluliselt“ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2020/852, millega kehtestatakse kestlike

investeeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088 (OJ L 198, 22.6.2020, p. 13–43), artikli 17 tähenduses.

2. Toetatavate detailsete tegevuste valikul lähtub muuhulgas juhtrühm ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava seirekomisjonis kinnitatud üldistest valikukriteeriumidest ja -metoodikast.

Käskkirja lisa 1 punktiga 7 sätestatakse abikõlblikkuse periood. Tegevuste abikõlblikkuse periood algab 1. jaanuaril 2022 ning lõppeb hiljemalt 2029. aasta 31. detsembril.

Käskkirja lisa 1 punktiga 8 sätestatakse tegevuste eelarve ja ajakava. Aastate 2022–2029 tegevuskava ja eelarve on toodud käskkirja lisa 2. Tegevuste tulemuste säilitamise kulud kaetakse riigieelarvest või teiste fondide kuludest (peamiselt ÜPP strateegiakava alusel). Tegevuste maksumuse hindamisel on arvestatud rakenduskavas toodud ja meetme nimekirja planeeritud sihtasemete täitmiseks võimalikku eelarvet. Kuna praegu tuleb toime tulla mitme kriisiga, mis võivad põhjustada kas hinnatõusu või teenuste keerukat hankimist, siis selguvad lõplikud kulud tegevuste elluviimisel ja teenuste hankimisel. Projekti tegevuste iga-aastase detailse eelarve lisa 2 toodud eelarve piires ning iga-aastase detailse tegevuskava kinnitab projekti juhtrühm eelneva aasta 15. detsembriks. Käskkirja kehtestamisel 90 kalendripäeva jooksul. Projekti detailne aastaelarve ja tegevuskava kirjeldavad projekti tegevuste lõikes konkreetseks aastaks planeeritud toiminguid ning eelarvet hangete detailsuses ning kuu täpsusega.

Käskkirja lisa 1 punktiga 9 sätestatakse kulude abikõlblikkus.

Abikõlblikud on projekti kulud, mis tehakse toetatavate tegevuste elluviimisel ja meetme ning projekti eesmärkide saavutamiseks. Abikõlblikud on kuni 5% ulatuses projekti abikõlblikest kuludest otseste tegevuste korraldamisega seonduvate töövahendite (nt GPS, kummikud, arvutite/seadmete riist- ja tarkvara ostmise kulud, mis on otseselt seotud korrastatud objektidega) soetamise kulud ja koolituskulud. Hangete tegemisel lähtutakse KeA juhtkonna otsusega kinnitatud Keskkonnaameti keskkonnahoidlike hangete põhimõtetest. Koolituste alla kuuluvad näiteks pärandniitude taastamiskoolitused nii maaomanikele kui ka taastajatele ehk teenuse pakkujatele ning hangete tegemise koolitus jt meetme rakendamisega seotud koolitused. Projekti elluviimisega seotud teavitustegevused on abikõlblikud. Abikõlblikud on otsesed projekti juhtimise ja toetatava tegevusega seotud personalikulud ja kaudsed kulud (15% arvestatuna otsestest abikõlblikest personalikuludest) ning projekti ülejäänud abikõlblikud kulud. Kaudsed kulud on projekti administreerimisega seotud töötajate (nt raamatupidaja) kulud, sh personalikulud ja projekti üldkulud. Projektiga seotud transpordikulud on abikõlblikud käesoleva käskkirja punktis 3 toodud tegevuste elluviimiseks ja toetuse saaja teeb need vastavalt asutusesisestele reeglitele projektiga seotud tööülesannete täitmiseks ja on abikõlblikud.

Kaudseid kulusid tegelike kuludega (kuludokumentidega) ei tõendata, nt raamatupidaja ei pea täitma tööajatabelit. Ühtse määrana saadud toetuse kasutamist ei kontrollita ega auditeerita, toetuse saaja ei pea kulusid projekti raamatupidamisarvestuses eristama ega dokumente säilitama. Abikõlblikud on ka ekspertiisi kulud, juhendmaterjalide koostamise kulud ja koolituskulud, struktuuritoetuse kasutamisest teavitamisega seotud kulud.

Riigihangete seaduse alusel ostetavate teenuste, asjade ja tööde eest tasutakse kuludokumentide alusel.

Abikõlblikud ei ole lisaks ühendmääruse §-s 17 nimetatud kuludele ka üldkulud tegelike kulude alusel.

Käskkirja lisa 1 punktiga 10 sätestatakse toetuse maksmise tingimused ja kord.

Maksetaotluseks nimetatakse käskkirjas e-toetuses kulusid tõendavate dokumentide esitamist.

Käskkirja lisa 1 punktis 11 tuuakse välja toetuse saaja olulisemad kohustused, kuna toetatavate tegevuste elluviijale kohalduvad toetuse saaja kohustused.

Käskkirja alusel jagatavale toetusele kliimakindluse tagamise nõue ei kohaldu, kuna meetmest ei toetata taristuinvesteeringuid.

Elluviija peab esitama rakendusüksusele info planeeritud ja elluviidud riigihangete ning maksete kohta. Elluviija peab tagama üldjuhul projekti väljundite ja tulemuse säilimise ning sihipärase kasutamise pärast projekti lõppmakse tegemist viie aasta jooksul. Kuidas säilitamine iga taastatud ala osas toimib, fikseeritakse projekti juhtrühmas alade lõikes.

Keskkonnanõuded, millega elluviija peab eraldi arvestama on eelkõige see, et hangete tegemisel lähtutakse keskkonnanahoidlike hangete põhimõtetest. Elluviija peab täitma Vabariigi Valitsuse 12.05.2022 määrusest nr 54 „Perioodi 2021–2027 ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide vahendite andmisest avalikkuse teavitamine“ tulenevaid kohustusi.

Käskkirja lisa 1 punktiga 12 sätestatakse riigihangete läbiviimisel rakendusüksuse kaasamise võimalused ja kohustused.

Käskkirja lisa 1 punktiga 13 sätestatakse tegevuste elluviimise seire korraldus. Korra sätestamise eesmärk on anda tegevuse elluviijale ülevaade, millist informatsiooni ta projekti elluviimisel peab koguma ning esitama. Käskkirjaga sätestatakse tegevuse elluviijale kohustus esitada projekti vahearuanDED ning lõpparuanne, fikseerides aruandlusperioodi ning aruannetes sisalduv miinimuminformatsioon. Aruannete eesmärk on regulaarselt seirata projekti edenemist, eesmärkide poole liikumist ning tulemuste saavutamist, samuti avastada võimalikke probleeme elluviimisel. Projekti vahe- ja lõpparuanne on sisendiks ka regulaarsete rakenduskava seireandmete esitamisel Euroopa Komisjonile ja lõpparuande koostamisel ning ülevaadete esitamisel kogu rakenduskava tulemuste saavutamisest.

Käskkirja lisa 1 punktiga 14 sätestatakse finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord.

Käskkirja lisa 1 punktiga 15 sätestatakse vaide menetlemise kord.

Käskkirja punktiga 2 kinnitatakse pärandniitude taastamiseks toetuse kasutamise 2022–2029 tegevuskava ja eelarve (lisa 2).

Käskkirja lisaga 2 tuuakse välja projekti planeeritud eelarve rahastajate kaupa koos tegevuste ja näitaja kajastamisega järgmiselt:

Tegevuse nimetus:	Näitaja koos sihttasemega: 01.01.2023–31.12. 2029			
Programmi tegevus: liikide ja elupaikade soodsa seisundi ning maastike mitmekesisuse tagamine	Seisundi parandamiseks toetust saanud elupaikade pindala (ha)	Abikõlblik kogusumma (EUR)	Ühtekuuluvusfondi toetus (EUR)	Riiklik kaasfinantseering (EUR)
Märgade pärandniitude taastamine	2 000	4 252 500,00	3 614 625,00	637 875,00

Taastamiseks vajaminev majanduskulu, sh avalikkuse teavitamine		400 000,00	340 000,00	60 000,00
Otsene personalikulu		250 000,00	212 500,00	37 500,00
Ühtne määr		97 500,00	82 875,00	14 625,00
Kokku:		5 000 000,00	4 250 000,00	750 000,00

Käskkirja alusel on toetus vaid osa kogu sekkumisest SFOSi nr 21.2.3.21, mille EL toetuse summa on 16 000 000 eurot. Kogu SFOSi nr 21.2.3.21 sekkumise eelarve on allpool toodud tabelis:

		Sekkumise / tegevuse kogueelarve	ELi toetus	ELi toetuse osakaal	Riigi panus (s.h RKF ja OF)	Kokku
Rakenduskava- ga kooskõlas olevad sekkumised	Sihttase 2029		(euro)	(%)	(euro)	(euro)
Elupaikade taastamine kliimamuutustega kohanemise valmisoleku suurendamiseks	11 400	18 823 530	16 000 000	85%	2 823 530	18 823 530
	60					

Ülejäänud EL toetuse osale summas 11 749 999,65 eurot on koostatud teine TAT käskkiri. Keskkonnaministri 12.12.2022 käskkirja nr 1-2/22/429 alusel on toetatavate tegevuste elluvijaks Riigimetsa Majandamise Keskus ja selle käskkirja eelarve jaotus on järgmine:

Tegevuse nimetus:	Väljundnäitaja koos sihttasemega: 01.01.2022–31.12.2 029			
Programmi tegevus: liikide ja elupaikade soodsa seisundi ning maastike mitmekesisuse tagamine	Seisundi parandamiseks toetust saanud elupaikade pindala (ha)	Abikõlblik kogusumma (EUR)	Ühtekuuluvus- fondi toetus (EUR)	Omafinantsee- ring (EUR)
Märgalade taastamine	9 400	11 288 997,75	9 595 648,09	1 693 349,66

Projekti käigus tehtavatest töödest avalikkuse teavitamine		1 382 352	1 174 999,20	207 352,80
Otsene personalikulu (märgalade taastamine)		667 930,00	567 740,50	100 189,50
Otsene personalikulu (projektijuhtimine koos teavitustegevuse koordineerimisega)		333 965,00	283 870,25	50 094,75
Ühtne määr		150 284,25	127 741,61	22 542,64
Kokku:		13 823 529,00	11 749 999,65	2 073 529,35

Käskkirja punktiga 3 volitatakse Keskkonnaamet täitma toetatavate tegevuste elluviija ülesandeid.

Keskkonnaamet volitatakse valdkondliku ministri käskkirjaga tegevuste elluviijaks perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse § 10 lõike 4 kohaselt.

3. Käskkirja vastavus Euroopa Liidu õigusele

Käskkirja eelnõu aluseks on perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seadus ja selle alusel antud õigusaktid, mis omakorda on kooskõlas vastava ELi õigusega.

Käskkirja eelnõu on muuhulgas kooskõlas järgmiste ELi määrustega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, 24. juuni 2021, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ühissätete määrus);
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1058, 24. juuni 2021, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi.

Euroopa Liidu määrused on Eestile otsekohalduvad, mistõttu eelnõus nimetatud ülesannete täitjal tuleb juhendada neist otse, arvestades eelnõus ja selle alusel antavatest Vabariigi Valitsuse määrustes sätestatud. Eelnõus on ühissätete määruse sättele viidatud, kui ülesande sisu on ühissätete määrusega reguleeritud, mis teeb hõlpsamaks asjakohase regulatsiooni leidmise.

4. Käskkirja mõju

Käskkirjaga reguleeritava projekti tulemused aitavad kaasa kaitstavate liikide ja elupaikade seisundi parandamisele. Käskkirja koostamise hetkel teadaoleva informatsiooni põhjal hindame, et meetme eelarve vahenditega saavutatakse mõõdikutele seatud sihttasemed.

5. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastati eelnõude infosüsteemi EIS kaudu Rahandusministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Riigikantseleiga, Euroopa Komisjoniga ja perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitikate rakendamise seirekomisjoni liikmetega ning Riigi Tugiteenuste Keskusega.

Eelnõu saadeti arvamuse avaldamiseks keskkonnavaldkonna arengukava (KEVAD) juhtkomisjonile.

Kooskõlastustabel

I.	Rahandusministeerium	KeMi tegevus:
1.	Palume arvestada rahandusministeeriumi ning EK mitteametlike märkustega: 1.Eelnõu lisana kehtestatavates toetuse andmise tingimuste punktis 1.3 on toodud välja konkreetsel kuupäeval kinnitatud meetmete nimekiri. Soovitame konkreetset kuupäeva mitte lisada, kuna meetmete nimekirja muutmisel varasem versioon asendatakse ja muutub kehtetuks, piisab viitest meetmete nimekirjale.	Arvestatud. Oleme toonud meetme nimekirja välja, kuid ei ole seda sidunud konkreetse kuupäevaga.
2.	Eelnõu lisana kehtestatavates toetuse andmise tingimuste punktis 1.4 palun korrigeerida sõnastust vastavalt seirekomisjonis kinnitatud dokumentidele: Toetatavate tegevuste valikul lähtutakse ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava seirekomisjonis kinnitatud läbivatest valikukriteeriumidest ja -metoodikast.	Arvestatud. Sõnastust korrigeeritud.
3.	Eelnõu lisana kehtestatavates toetuse andmise tingimuste punktis 5.1 on rakendusasutuseks keskkonnaministeerium, peaks olema kliimaministeerium, palume korrigeerida. Ka punktis 6 peaks olema keskkonnaministeerium asendatud kliimaministeeriumiga. Palume eelnõu lisades, sh seletuskirjas samuti vastavad vajalikud parandused teha.	Arvestatud, kuna alates 01.07.2023 on võimalik kasutada kliimaministeeriumi nimetust.
4.	Käskkirjas ja selle lisades nimetatakse korduvalt tegevus- ja ajakava, kuid viidatud lisas on eelarve ja üks tegevus „Märgade pärandniitude taastamine“, puudu aga mitmeid kordi viidatud tegevus- ja ajakava.	Mitte arvestatud. Detailne tegevus- ja ajakava lepatakse kokku juhtrühmas, seega ei ole võimalik käskkirja lisades seda detailsemalt välja tuua.
5.	EK tagasiside: The decree should mention its contribution to Natura 2000 areas.	Arvestatud. Punkti 3.1 on lisatud viide Natura 2000 aladele.
6.	EK tagasiside: The Steering Group consists of state bodies only. The inclusion of external experts in its work should be considered also for transparency purposes.	Arvestatud. Juhtrühma koosseisu on lisatud Pärandkoosluste Kaitse ühingu esindaja.
II.	Riigi Tugiteenuste Keskus kooskõlastab eelnõu tähelepanekutega arvestamisel:	KeMi tegevus:
1.	Eelnõu punktis 11.4 on toodud elluviija kohustus arvestada tööde tegemisel keskkonnanõuetega.	Arvestatud. Keskkonnanõuded, millega

	<p>Algselt oli mitteametlikule kooskõlastusele saadetud versioonis kohustusena märgitud arvestamine ringmajanduse põhimõtetega. Praegusel juhul on seletuskirja lisatud viide, et keskkonnanõuded, millega elluviija peab arvestama, on kajastatud korraldusasutuse veebilehel ehk RTK veebilehel. Nimetatud link ja viide võivad tekitada eksiarvamuse, et toetuse kasutamisel on vajalik läbi viia "ei kahjusta oluliselt" hindamine ning kliimakindluse tagamise hindamine. RTK poolne kommentaar mitteametlikule versioonile tegi ettepaneku täpsustada millised on need ringmajanduse põhimõtted, millest toetuse kasutamisel järgida. Palun jätta välja viide RTK lehele ning täpsustada seletuskirjas keskkonnanõudeid. Nt tingimused, millele peab vastama tekkiva biomassi käitlemine, jäätmete ringlussevõttu suunamine, ürituste läbiviimisel keskkonnanõudeid ürituste juhendiga arvestamine, trükiste koostamisel kasutada keskkonnanõudele riigihangete tingimustele vastavat paberit ja looduslike trükivärve jms.</p>	<p>elluviija peab eraldi arvestama on eelkõige see, et hangete tegemisel lähtutakse keskkonnanõudeidlike hangete põhimõtetest.</p>
2.	<p>Seletuskirja lk 8 on kasutatud sõna "abikõlblikud". Palun asendada see sõnaga "abikõlblikud".</p>	<p>Arvestatud.</p>
3.	<p>Palun seletuskirjas koolituste juures analüüsida meetmete ülestest koolituste abikõlblikkust. Meie hinnangul ameti töötajate pädevuse tõstmine on ameti ülalpidamiskulu, mitte meetme kulu.</p>	<p>Arvestatud ja see tegevus käskkirjast välja jäetud.</p>